

УДК 339.564:664.144+664.68

Р. М. Циган,
ст. викладач кафедри обліку, аналізу та аудиту,
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, м. Кременчук
А. О. Синято,
студентка 4 курсу кафедри обліку аналізу та аудиту,
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, м. Кременчук

ОБГРУНТУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

R. Tsygan,
elder lecturer in accounting, analysis and audit,
Kremenchug National University Michael Ostrogradski, Kremenchug
A. Synyato,
student 4th year in accounting, analysis and audit,
Kremenchug National University Michael Ostrogradski, Kremenchug

FOUNDATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CONFECTIONERY INDUSTRY EXPORTING OPPORTUNITIES

У статті обгрунтовано важливість для економіки України кондитерської промисловості, яка полягає у значній частці в загальних обсягах виробництва і реалізації харчової продукції, експортному потенціалі та обсягах податкових надходжень, які вона забезпечує. Досліджено стан та тенденції розвитку кондитерської промисловості в Україні та світі. Визначено основні зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємств і галузі в цілому. Розглянуто причини скорочення виробництва основних видів кондитерської продукції. Сформовано класифікацію резервів підприємств кондитерської промисловості, яка дозволить оптимізувати процес їх роботи.

The article gives proof of confectionery industry importance for Ukraine's economy, which makes up a significant share in the overall production and selling of food-processing industry products. Exporting potential and taxation income volume provided with the confectionery branch is also pointed out. Condition and tendencies of confectionery industry development are investigated both in Ukraine and in the world. The principal foreign and national factory influencing the effective activities of the enterprises and the branch itself are defined in general. The main reasons for reduction of production some kinds of confectionery products are considered as well. Reserves classification of confectionery industry enterprises are formed, that will make it possible to increase their capacity for work.

Ключові слова: кондитерська промисловість, транснаціональні корпорації, світовий ринок збуту, іноземні інвестиції, зона вільної торгівлі, ембарго, виробничі активи, експортний потенціал.

Key words: confectionery industry, transnational corporations, global market, foreign investments, free trade zone, embargo, productive assets, export potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Кондитерська промисловість в Україні є однією із основних та швидко зростаючих га-

лузей економіки. Вона безпосередньо задіяна у формуванні експортного потенціалу країни та його поширення на світових ринках.

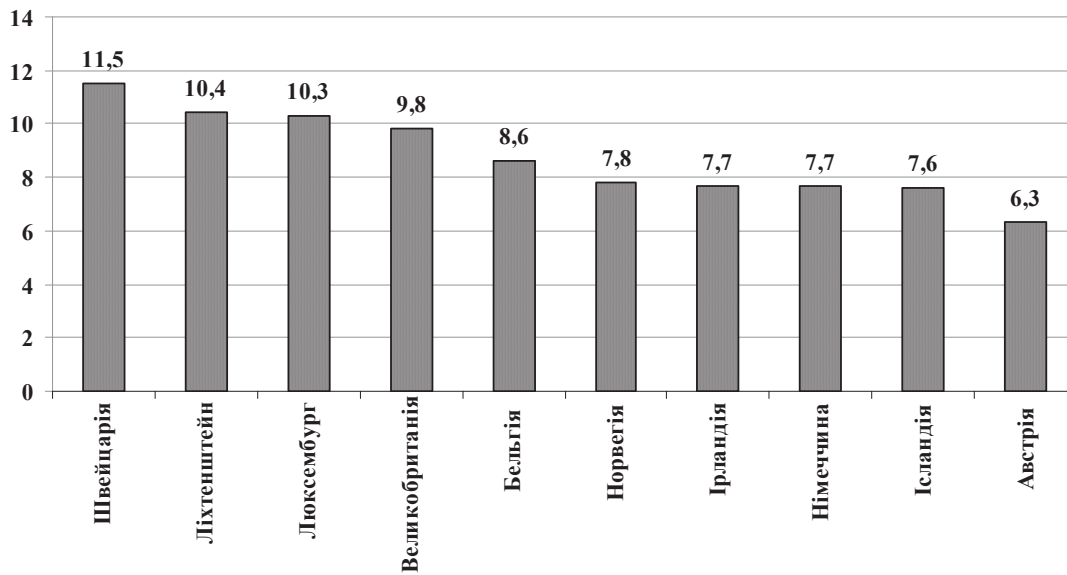

Рис. 1. Споживання солодоців на одного жителя, кілограмів на рік

Джерело: [6].

Розвиток кондитерської промисловості на сьогодні належить до одного з найбільш актуальних напрямів розвитку української економіки. Особливої уваги потребує питання розширення ринків збуту вітчизняної продукції за межами країни. Багато науковців, дослідників та представників владних структур звертають свою увагу на цю проблему. Проте досі залишається відкритим питання щодо курсу розвитку цього сектору.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема закріплення українських позицій на міжнародному ринку є досить актуальною для економіки, нею займається чимало фахівців з різних галузей науки. Серед них економіко-екологічні аспекти розглядають, Кроніковський Д.О. [1], О.В. Шкурупій [2], Мартиновський В.С. [3], Д.Ф. Крисанов [4], Мосальов А.І. [5] та інші.

Метою статті є обґрунтування необхідності виходу вітчизняних підприємств кондитерської промисловості на світові ринки з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування необхідності виходу вітчизняних підприємств кондитерської промисловості на світові ринки з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Останні п'ять років ринок содоців активно розвивається у багатьох країнах. Так, за даними Міністерства сільського господарства США, світовий ринок кондитерських виробів досяг рекордного обсягу в 200 млрд дол. у 2015 році [6]. Нарощенню загального обсягу ринку сприяло зростання попиту на кондитерські вироби на ринках, що розвиваються, зокрема на Близькому Сході, в Африці, Латинській Америці,

Таблиця 1. Провідні виробники кондитерської продукції в 2015 році

Місце у рейтингу	Компанія	Чистий обсяг продажів 2015 року, млрд дол.
1	Mars Inc (США)	18,400
2	Mondelēz International (США)	16,691
3	Nestle SA (Швейцарія)	11,041
4	Ferrero Group (Люксембург/Італія)	9,757
5	Meiji Co Ltd (Японія)	8,461
6	Hershey Co (США)	7,422
7	Chocoladenfabriken Lindt & Sprüngli AG (Швейцарія)	4,171
8	Arcor (Аргентина)	3,000
9	Ezaki Glico Co Ltd (Японія)	2,611
10	Yildiz Holding (Туреччина)	2,144

Джерело: [7].

Рис. 2. Структура прямих іноземних інвестицій у харчову промисловість станом на 31.12.2014, млн дол. США

Джерело: [8].

Східній Європі та Азіатсько-Тихоокеанському регіонах. Проте традиційно лідерами по споживанню солодощів є європейські країни (рис. 1).

Після Європи найбільше споживання солодкої продукції спостерігається в Північній Америці та Азіатсько-Тихоокеанському ре-

гіоні. Проте світовим лідером з виробництва солодощів все ж є американська компанія "Mars" (табл. 1).

Також у рейтинг "ТОП-100 Candy Industry 2015" потрапили три українські кондитерські компанії й посіли такі місця: 22 — Кондитерсь-

Таблиця 2. Фактори впливу на роботу кондитерської галузі

Зовнішні фактори (макрорівень)	Внутрішні фактори (мікрорівень)
Залежність між споживанням кондитерських виробів та чисельністю населення	Необхідність збільшення витрат у вигляді заробітної плати персоналу у зв'язку з інфляцією
Сезонність споживання багатьох видів кондитерської продукції	Не високий рівень введення нових технологій
Нестійкі ціни на сировину	Проблеми, пов'язані з ринковими ризиками
Непослідовна урядова політика по відношенню до аграрного та сектору від якого залежить кондитерська промисловість	Підвищення цін на енергоносії та комунальні послуги, що впливає на собівартість продукції
Природні фактори: неврожай какао-бобів, цукрових буряків, зернових тощо	Потреба у висококваліфікованих працівниках
Можливе зниження цін на світових ринках	Зростання боргового навантаження
Зростання впливу ТНК на вітчизняному ринку	Маркетингова стратегія підприємства
Глобальні економічні кризи	Характеристика менеджменту
Державне регулювання цін на цукор та борошно порушує розвиток сектора	Обсяг сертифікованої продукції, що йде на експорт
Залежність від постачальників	Прибутковість підприємства
Залежність від нестабільного курсу валют при придбанні іноземної сировини	Ефективність управління ресурсами підприємства
Конкурентне середовище на ринку	Імідж підприємства
Залежність від іноземних інвестиційних коштів	Рівень самостійності підприємства (форма власності)
Нестійкість податкової, кредитної та страхової політики	Рівень зацікавленості трудового колективу в ефективній роботі
Несприятлива загальноекономічна ситуація в країні та регіонах	Зацікавленість інвесторів у конкретному підприємстві
Політична нестабільність	Організаційно-правова форма господарювання
Військовий конфлікт	Кадрова політика
Високий рівень інфляції та інфляційних очікувань	Управління витратами та ціновою політикою
Зменшення смності іноземного ринку збуту через конфлікт з Росією	«Оптимальність розмірів» підприємства (рівень концентрації)

Джерело: узагальнено автором за джерелами [9; 10; 11].

Таблиця 3. Виробництво основних видів кондитерської продукції за 2011—2015 роки, тис. т.

Вид продукції	2011	2012	2013	2014	2015
Цукор білий кристалічний	2586	2143	1262	2053	1459
у тому числі буряковий	2327	2143	1262	2053	1459
Шоколад та готові харчові продукти, що містять какао	344	341	331	235	183
Вироби кондитерські цукрові (у т. ч. білий шоколад), що не містять какао	230	218	202	186	190
Печиво солодке і вафлі	374	392	388	299	249

Джерело: [12].

ка корпорація "Roshen", 42 — ПрАТ "Конті" та 60 — ПрАТ "АВК".

У той час в Україні кондитерська промисловість є однією із основних та швидко зростаючих галузей економіки. Поточні обсяги виробництва продукції цієї сфери дозволяють не тільки забезпечувати потреби внутрішнього ринку, а й створюють значний експортний потенціал (вітчизняні кондитери експортують свою продукцію більше ніж у 50 країн світу).

Особливостями галузі являється те, що:

— продукція, користується постійним попитом;

— галузь має тісні інтеграційні зв'язки із сільським господарством, тобто підвищення ефективності функціонування підприємств, що до неї належать, неможливе без вирішення проблем, які наявні в аграрному секторі;

— ринок характеризується значною ємністю, що робить кондитерську промисловість достатньо привабливою для інвестицій.

Важливість кондитерської промисловості для економіки України обумовлена її питомою вагою в загальних обсягах виробництва і реалізації харчової продукції, експортним потенціалом та обсягами податкових надходжень, які вона забезпечує.

Так, за даними Державної служби статистики України, у 2014 році кондитерська промисловість займає друге місце за обсягами прямих іноземних інвестицій у харчову промисловість серед усіх напрямків даної галузі і складає 602,9 млн дол. США (рис. 2).

Не зважаючи на швидке зростання галузі, рівень та перспективи розвитку української кондитерської промисловості залежать від великої кількості факторів (табл. 2).

З цього можна зробити висновок, що фактори, які впливають на створення умов для функціонування кондитерського ринку переважно є негативними. А отже, для ефективності його розвитку необхідно зменшити вплив цих факторів або ліквідувати їх.

З метою отримання загальної картини сучасного стану кондитерської промисловості необхідно дослідити тенденції її розвитку в цілому (табл. 3).

За останні роки виробництво кондитерської продукції в Україні значно скоротилося.

За останні роки виробництво кондитерської продукції в Україні значно скоротилося.

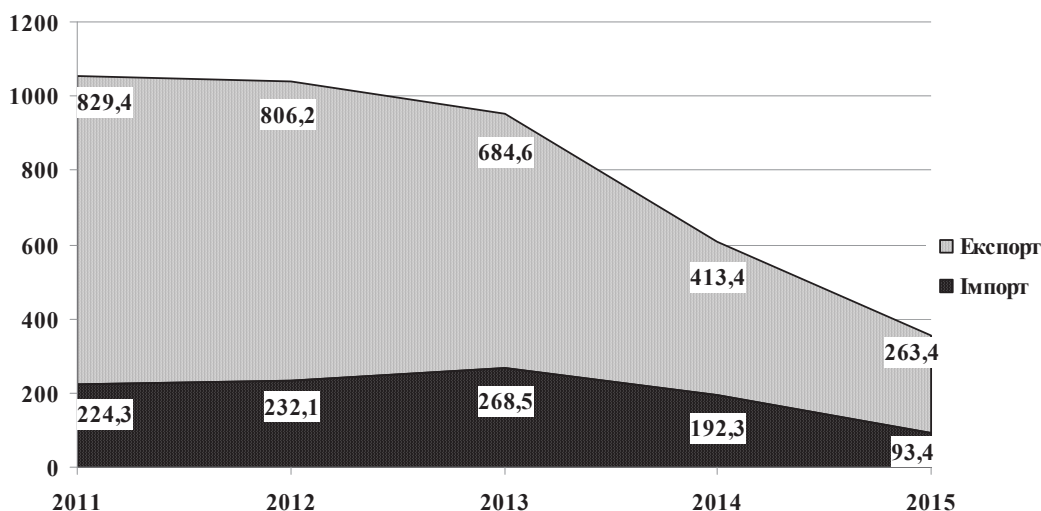

Рис. 3. Співвідношення експорту та імпорту кондитерських виробів у вартісному виразі, млн дол. США.

Джерело: [13].

Таблиця 4. Вплив діяльності іноземних ТНК на кондитерську галузь

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Зниження безробіття в країні	Тиск ТНК на економічну політику країни
Впровадження зарубіжного досвіду виробництва	Посилення монополізму та витиск вітчизняних підприємств з ринку
Створення і модернізація діючих підприємств з використанням зарубіжного досвіду, нових технологій, формування передумов підвищення продуктивності праці	Застосування під час кризи таких заходів збереження бізнесу як закриття підприємств, скорочення обсягів виробництва, що призводить до масового безробіття та інших негативних явищ на ринку праці
Перелив активів до національної економіки та сприяння розвитку підприємницького сектора	Поглинання місцевих компаній і викликане цим посилення нестійкості інвестиційного процесу
Позитивний вплив на пропозицію, вартість, якість та асортимент товарів та послуг з точки зору споживача	Експансія найбільш розвинутих і перспективних сегментів національної економіки
Підвищення конкурентоспроможності галузі та економіки країни в цілому	Дестабілізація цін через негативні наслідки використання механізму трансфертних цін

Джерело: [15].

Серед причин такої тенденції: скорочення внутрішнього попиту на продукцію, згортання зовнішніх ринків, зупинка або зниження обсягів виробництва кондитерської продукції.

Одним з основних показників, що впливає на ефективність функціонування галузі є співвідношення експорту та імпорту кондитерських виробів.

Українська кондитерська промисловість є залежною від експорту, тому запровадження торговельних обмежень з боку ряду країн, що були традиційними закордонними ринками збуту українських кондитерських виробів, негативно впливає на її динаміку та зумовлює пошук нових напрямів (рис. 3).

Українські виробники також наражаються на високі політичні ризики, підтвердженням чому слугує заборона на ввезення всіх кондитерських виробів із України на територію Російської Федерації починаючи з вересня 2014 року [14].

Також значно впливає на підвищення експорту встановлення зони вільної торгівлі між ЄС та Україною, відповідно до якої митні тарифи країн Євросоюзу на українську продукцію суттєво знижуються. Тобто для вітчизняних кондитерів відкривається найбільш місткий регіональний ринок, що стимулюватиме вітчизняну галузь до нарощування обсягу виробництва.

З іншого боку, кондитерський ринок Євросоюзу є досить насиченим, що потребує від українських виробників розширення власного асортименту, а також приведення якості продукції до європейських стандартів, причому для конкурування з європейською продукцією не тільки на зовнішньому ринку, а й на внутрішньому.

При цьому вітчизняні кондитери отримують можливість поступово відкривати виробничі майданчики на території інших країн, що

дозволить кондитерській промисловості стати першою транснаціоналізованою галуззю в Україні.

Проте у цьому випадку виникають і негативні для вітчизняної економіки наслідки. Враховуючи, що на експорт спрямовано до третини кондитерської продукції, постає проблема з повернення ПДВ, що стримує розвиток вітчизняної кондитерської галузі і негативно відображається на забезпеченні діяльності українських кондитерів оборотними коштами.

Ще одним не менш важливим фактором впливу є зростання тиску транснаціональних корпорацій на вітчизняний ринок. Діяльність ТНК на українському ринку має як позитивні, так і негативні наслідки (табл. 4).

Іноземним лідером на українському ринку кондитерських виробів є компанія "Nestle", яка проводить активну економічну та соціальну політику для розвитку галузі. Але вона стратегічно націлена на посилення своїх позицій, що зазвичай реалізуються через механізм монополізації [16].

На ефективності функціонування кондитерської галузі позначається і чутливість виробників до стану ринків сировини, зокрема, цукру та какао-бобів. Останні є імпортною сировиною, тобто, вітчизняні кондитери є досить вразливими до валютних ризиків.

Тенденцією останніх років є зростання вартості какао-бобів на світовому ринку, тому вітчизняним виробникам необхідно враховувати підвищення собівартості кондитерських виробів з вмістом какао-продуктів.

При цьому слід зазначити, що виробництво борошняної та цукрової кондитерської продукції цілком забезпечується вітчизняною сировиною. В той же час варто зазначити, що останні роки відзначаються нестабільністю

Таблиця 5. Класифікація резервів кондитерського підприємства, що можуть використовуватися з метою оптимізації його діяльності

Сфера діяльності	Резерви	
	Внутрішні	Зовнішні
Організаційна	Удосконалення системи управління	Гармонізація національних та міжнародних стандартів
	Створення відповідних підрозділів, які несуть відповідальність за експортну діяльність	Державна підтримка орієнтованих на експорт підприємств
	Проведення активної маркетингової діяльності	Сприяння у налагодженні співпраці між зацікавленими сторонами
Технологічна	Технічне переозброєння та модернізація виробництва	Введення митних пільг на імпорт нового устаткування
	Сертифікація продукції	Проведення інноваційної політики
Соціальна	Удосконалення відбору, розвитку та мотивації персоналу	Підготовка професіоналів у сфері експортної діяльності
	Створення організаційної культури	
Економічна	Зниження собівартості продукції	Пільгове кредитування
	Удосконалення механізмів управління фінансовими потоками	Фінансування та страхування експортних операцій
	Співпраця з вітчизняними постачальниками сировини	Державні дотації зростаючих галузей, зокрема, експортних

оптових цін на цукор вітчизняного виробництва. Враховуючи подорожчання сировини, оптимізація собівартості продукції є важливим для досягнення конкурентних переваг на ринку. В умовах гострої конкуренції на ринку, виробник кондитерської продукції повинен вигідно виділятися на фоні подібних підприємств.

Значний вплив на сегментацію ринку кондитерських виробів має і проведення антитерористичної операції на сході країни. У зоні проведення АТО в попередні роки вироблялося до 180 тис. тонн кондитерської продукції, що становило близько 18% від загального обсягу виробництва в Україні [12]. У 2014 р. обсяги виробництва в Донецькій і Луганській областях скоротилися в три рази, і зараз виробництво кондитерських виробів на підконтрольній бойовикам території не здійснюється. Найбільше це впливає на такі компанії, як "Конті" та "АВК", чий виробничі потужності розташовані на сході країни.

Зараз єдина компанія, яка розвивається на внутрішньому ринку — корпорація "Roshen". Вона також вже тривалий час постачає свою продукцію на експорт у європейські країни, зокрема, Нідерланди, Литву, Естонію, Молдову, а також у Японію, Китай та США.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Наразі кондитерський ринок України є висококонкурентним та насиченим. Проте серед усіх вітчизняних компаній спостерігається тенденція до скорочення продажів у зв'язку зі зменшенням попиту на кондитерські вироби. І оскільки рівень споживання солодоців в Україні є значно нижчим, ніж, наприклад, у країнах ЄС, що зумовлюється низьким порівняно з європейським рівнем

доходу, доцільно експортувати продукцію в інші держави.

Вихід українських підприємств на зовнішні ринки можливий при більш ефективному використанні їх резервів. Зокрема заохочення нових споживачів можливе за рахунок випуску нових видів продукції, зменшення її вартості, удосконалення рекламної та маркетингової політики, державної підтримки орієнтованих на експорт підприємств (табл. 5).

Література:

1. Кроніковський Д.О. Оптимізація розподілу ресурсів згідно системи контролінгу [Електронний ресурс] / Д.О. Кроніковський // Економічний форум. — 2015. — № 1. — С. 123—129. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_1_21
2. Шкурупій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. / За ред. О.В. Шкурупій. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 248 с.
3. Мартиновський В.С. Сучасний стан і перспективи розвитку кондитерської галузі України / В.С. Мартиновський, Ю.О. Сьоміна // Економіка харчової промисловості. — 2014. — № 2. — С. 43—45. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2014_2_12
4. Крисанов Д.Ф. Якість і безпечність харчової продукції / Д.Ф. Крисанов // Економіка і прогнозування. — 2010. — № 3. — С. 103—119. — режим доступу: http://nbuv.gov.ua/uj-rn/econprog_2010_3_11
5. Мосальов А.І. Актуальність інвестицій в логістичну систему підприємств харчової промисловості сучасна економіка: проблеми, тенденції, перспективи / А.І. Мосальов // Сучасна економіка: проблеми, тенденції, перспективи. — 2012. — № 7. — 1—10 с.

6. Міністерство сільського господарства США [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.usda.gov/wps/portal-/usda/usdahome>

7. Top-100 candy industry 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.candy-industry.com/2016-global-top-100>

8. Основні показники роботи харчової промисловості України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files.pdf>

9. Огляд кондитерського ринку за 2012 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rurik.com.ua/documents/research/confect_2012_review.pdf

10. Огляд кондитерського ринку за 2013 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rurik.com.ua/documents/research/confect_2013_review.pdf

11. Об'єднання виробників кондитерської та крохмалопатокової галузей України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrkondprom.com.ua-/statistika/>

12. Виробництво основних видів промислової продукції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

13. Державна фіскальна служба України сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ms/f11>

14. Росія заборонила всі українські цукерки і шоколад [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/economics/enews/rossiya-zapretila-vse-ukrainskie-konfety-i-shokolad-549710.html>

15. Хоменко І.Б. Особливості інвестиційної діяльності ТНК в Україні / І. Б. Хоменко // Зовнішня торгівля: право та економіка. — 2008. — № 1. — С. 71—77.

16. Офіційний сайт "Нестле" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nestle.ua-/aboutus/nestleinukraine>

References:

1. Kronikovs'kyj, D.O. (2015), "Optimize the allocation of resources by controlling system", *Ekonomichnyj forum, population*, vol. 1, pp. 123—129.

2. Shkurupij, O.V. Honcharenko, V.V. and Artemenko, I.A. (2012), *Zovnishn'oekonomichna diial'nist' pidpryemstva* [Foreign economic activity of enterprises], Tsentр uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

3. Martynovs'kyj, V.S. and S'omina, Yu.O. (2014), "The current state and prospects of the con-

fectionery industry in Ukraine", *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 2, pp. 43—45.

4. Krysanov, D.F. (2010), "The quality and safety of food industry", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 3, pp. 103—119.

5. Mosal'ov, A.I. (2012), "The urgency of investment in the logistics system of the food industry the modern economy: challenges, trends and prospects", *Suchasna ekonomika*, vol. 7, pp. 1—10.

6. US Department of Agriculture (2016), "Statistics", available at: <http://www.usda.gov/wps/portal-/usda/usdahome> (Accessed 30 November 2016).

7. Candy-industry (2016), "Top 100 candy industry in 2015", available at: <http://www.candy-industry.com/2016-global-top-100> (Accessed 30 November 2016).

8. The Ministry of Agriculture of Ukraine (2015), "Main indicators of Ukraine's food industry", available at: <http://minagro.gov.ua/system/files.pdf> (Accessed 30 November 2016).

9. Rating of the National Agency "Rurik" (2013), "Overview confectionery market by 2012", available at: http://www.rurik.com.ua/documents/-research/confect_2012_review.pdf (Accessed 30 November 2016).

10. Rating of the National Agency "Rurik" (2014), "Overview confectionery market by 2013", available at: http://www.rurik.com.ua/documents/-research/confect_2013_review.pdf (Accessed 30 November 2016).

11. Association of confectionery syrup and starch industries Ukraine (2013), available at: <http://ukrkondprom.com.ua/statistika/> (Accessed 30 November 2016).

12. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Production of main industrial products", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 30 November 2016).

13. State Fiscal Service of Ukraine (2016), "The total volume of import and export in the context of heading codes", available at: <http://sfs.gov.ua/ms/f11> (Accessed 30 November 2016).

14. Russia banned all Ukrainian candy and chocolate (2013), available at: <http://ukr.segodnya.ua/economics/enews/rossiya-zapretila-vse-ukrainskie-konfety-i-shokolad-549710.html> (Accessed 30 November 2016).

15. Khomenko, I.B. (2008), "Features of TNC investment in Ukraine", *Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika*, vol. 1, pp. 71—77.

16. Official website of Nestle (2015), "Strategy", available at: <http://www.nestle.ua-/aboutus/nestleinukraine> (Accessed 30 November 2016).

Стаття надійшла до редакції 17.12.2016 р.